

TURİZM ODAKLI YEREL KALKINMA YAKLAŞIMI: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ¹ Tourism Focused Local Development Approach: The Case of Şanlıurfa

Mehmet KILIÇ

Harran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi
memo7s2147@gmail.com
Orcid ID: 0000-0002-2604-1682

Dr. Öğr. Üyesi Ali Rıza MANCI

Harran Üniversitesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Y.O
armanci@harran.edu.tr
Orcid ID: 0000-0003-4618-5891

Öz

Yerel kalkınmanın sağlanması ve bölgeler arası gelişmişlik farkının azaltılması için başvurulacak önemli yollardan biri turizm faaliyetlerinin arttırılmasıdır. Araştırma alanı olan Şanlıurfa'nın zengin bir tarihe ve kültüre sahip olması turizm potansiyelini arttırmaktadır. Fakat yüksek turistik arz potansiyeline sahip olan Şanlıurfa turizm pastasından yeteri kadar pay alamamaktadır. Yerel kalkınmanın turizm sayesinde gerçekleşebileceği düşüncesiyle, bu konuda araştırmaya şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun için turizm paydaşları arasında sayılan yerel halkın görüşlerini ortaya konması gerekliliği açıktır. Çalışma gerek merkezi gerekse yerel yönetimlerin turizm ile ilgili planların yapılması ve hayata geçirilmesi noktasında faydalı olabilecektir. Nicel bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket tekniğinden yararlanılmış ve 405 kişiye anket uygulanarak veriler toplanmıştır. Tanıtım yetersizliğinin bölgenin en büyük sorunu olduğu tespit edilmiştir. Yeni turizm türlerinden olan inanç turizminin geliştirme şansının daha yüksek olduğu, yerel yönetimlerin turizm konusunda çalışmalarının yetersizliği bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca yerel halk turizme yatırım yapılırsa faydalı olabilir görüşündedir. Gelecek çalışmalarda, aynı konunun diğer turizm paydaşlarını içerecek şekilde genişletilmesi önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Turizm, yerel halk, yerel kalkınma, Şanlıurfa.

Abstract

One of the important ways to achieve local development and reduce the gap between regions is to increase tourism activities. Şanlıurfa has a rich history and culture, and it increases the tourism potential. However, Şanlıurfa does not get enough share from the tourism facilities, which has the potential for high touristic supply. There is a strong need for research on this issue, with the idea that local development can be realized through tourism. For this, it is clear that the perceptions of residents, who are considered among the tourism stakeholders, should be put forward. The study may be useful for the planning and implementation of tourism plans for both central and local governments. In this study, 405 people were interviewed. The lack of publicity was the biggest problem of the region. It was found that there was a higher chance of the development of faith tourism which is one of the new types of tourism and the insufficiency activities of the of local administrations was found. In addition, the residents asserted that it can be useful if they invest in tourism. In future studies, it may be advisable to expand the same issue to include other tourism stakeholders.

Keywords: Tourism, Resident, Local development, Şanlıurfa

¹ Bu çalışma Mehmet Kılıç'ın Tarım ve Turizm Odaklı Yerel Kalkınma Yaklaşımı: Şanlıurfa Örneği adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Bir bölgede turizm faaliyetlerinin yoğunlaşması yoksulluğun azaltılmasında, istihdamın arttırılmasında ve gelir adaletsizliğinin düzeltilmesinde etkili bir araç olduğu çeşitli araştırmalarda vurgulanmaktadır (Durgun, 2006; Samırkaş ve Bahar, 2013; Kızıldemir, 2017). Turizm, ülke ekonomilerinin büyümesine katkı sağlamakla birlikte, aynı zamanda kalkınma göstergelerine de olumlu etkiler yapmaktadır (Çeken, 2004). Nitekim “Avrupa Birliği turizmi bölgesel eşitsizliğin azaltılmasını kolaylaştıran sosyal bir etken olarak tanımlamaktadır” (Baykul ve Maden, 2017).

Yerel kalkınmanın turizm aracılığıyla gerçekleşebileceği fikrinin kuramsal dayanağı ödemeler dengesi içerisinde turizmin görünmez bir ihracat kalemi kabul edilmesi sebebiyledir (Samırkaş ve Bahar, 2013). Bununla birlikte, Durgun (2006), turizmin, kalkınmada öncül sektör olmasa da bölge ekonomisine katkısının olumlu yönde olacağını, bölgelerarası dengesizliğin giderilmesinde önemli bir rol oynayacağını belirtmiştir. Buna ek olarak, turizmin olumlu ya da olumsuz ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerinin olduğu birçok çalışmada öne sürülmektedir. (Giritlioğlu ve Bulut, 2015; Yıldız ve Çalışkan, 2018). Bu durumda, etkileri doğrudan hisseden yerel halkın turizm konusunda görüşlerinin belirlenmesi turizmin başarısı açısından önem kazanmaktadır.

Araştırma alanı olan Şanlıurfa, gelir dağılımının bozuk, altyapı ve üstyapı olanaklarının yetersiz, işsizlik oranının yüksek, eğitim seviyesinin düşük olduğu bir kenttir. Ekonomisi daha çok tarıma dayalıdır. Şanlıurfa ilinin zengin bir tarihe ve kültüre sahip olması turistik bir destinasyon haline gelmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Yüksek turistik arz potansiyeline sahip olan Şanlıurfa'nın turizm pastasından yeteri kadar pay alamaması düşündürücüdür. Ayrıca bu konuda yapılan araştırmalar kısıtlı sayıdadır. Dolayısıyla, turizm paydaşları arasında sayılan yerel halkın görüşlerinin ortaya konması çalışmayı önemli kılmaktadır.

Bu bilgiler ışığında araştırmanın amacı; Şanlıurfa halkının turizme olan bakış açısını belirlemek ve turizm ile ilgili sorunları belirlemek; çözüm önerileri sunmaktır. Yerel halkın görüşlerinin alınması, merkezi ve yerel yönetimlerin turizm ile ilgili planlarının hayata geçirilmesinde yol gösterici olabilecektir. Bu bağlamda aşağıdaki ana araştırma sorusu ileri sürülmüştür.

Turizmin sosyo-kültürel ve ekonomik boyutuna ilişkin beklentiler ile katılımcıların cinsiyeti, eğitim durumu ve medeni durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır? Bu problem çerçevesinde aşağıdaki alt hipotezler oluşturulmuştur.

H₁: Turizmin istihdam sağlayarak yerel kalkınmayı olumlu yönde etkileyecektir görüşü ile katılımcıların medeni durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₂: Turizmin ekonomik boyutuna ilişkin beklentiler ile yerel yönetimlerin turizm konusundaki çalışmalarının yeterli olup olmaması arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₃: Turizmin sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin düşünceler ile yerel yönetimlerin turizm konusundaki çalışmalarının yeterli olup olmaması arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₄: Turizmin gelişmesi, yöreye yönelik döviz girişini artırarak yerel kalkınmayı olumlu yönde etkiler görüşü ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₅: Turizmin gelişmesi, yeni istihdam olanaklarının oluşturarak yerel kalkınmayı olumlu yönde etkiler görüşü katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₆: Turizmin gelişmesi, döviz girişini arttırarak yerel kalkınmayı olumlu yönde etkiler görüşü ile katılımcıların meslekleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₇: Turizm Yüksekokulundan haberdar olma ile katılımcıların eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₈: Turizm zabıtalardan haberdar olma ile turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₉: Turizmin ekonomik boyutuna ilişkin beklentilerin ortalaması ile katılımcıların medeni durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₁₀: Turizmin sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin düşüncelerini ile katılımcıların cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₁₁: Turizmin sosyo-kültürel boyutuyla katılımcıların medeni durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Turizm odaklı yerel kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için yerel halkın desteğinin alınması bir zorunluluktur. Halkın katılımının olmadığı bir yerel kalkınma planının başarısı olası değildir. Bu bağlamda, literatürde araştırma savını destekleyen birçok çalışma mevcuttur. Örneğin, Özelçi ve Özmen (2009), Beypazarı'nda turizm gelişimi ve yerel ekonomik kalkınma adlı çalışmada; anket çalışması iki gruba uygulanmıştır. Bunlardan ilki tarihi kent dokusu içerisinde yer alan hane halkıdır. İkinci grup ise Beypazarı ticaret odasına kayıtlı firmalardır. Bu çalışma sonucunda var olan kaynakların bilhassa turizmde başarılı bir şekilde kullanıldığı, toplumsal ortaklığın sağlanarak yerel ekonominin hareketlendirdiği görülmektedir. Turizm faaliyetlerine paydaşların da katılımını ile daha çok ilerleme kaydedilecektir. Ayrıca Demiral (2012), kalkınmanın bir tek iktisadi bir gelişim süreci olmayıp sosyo- kültürel bir gelişim ve etkileşim süreci olduğunu göz önünde bulundurulması gerektiğini Bozcaada'nın yerel halkı örneğinde açıklamıştır.

İkinci olarak, özellikle sanayisi gelişmemiş bir bölgenin kalkınmasının turizm faaliyetleri sayesinde sağlanabileceği iddiasını kanıtlayan çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, Toprak (2008), Türkiye'de var olan, söz konusu kalkınma farklılığını gidermenin bir yolunun da zengin tarih ve kültürel mirasa sahip, ancak sosyo-ekonomik açıdan geri olan Güneydoğu Anadolu Bölgesinin turizm potansiyelinin harekete geçirilmesiyle mümkün olabileceğini söylemiştir. Ukav (2012) tarafından Adıyaman'da yapılan çalışmada kırsal turizm için tarımsal yerel ürünlerin tanıtılması ve bu aşamaların yansıtılması gerektiği ifade edilmiştir. Dahası Yücel (2008), tarafından turizmin ekonomiye katkısı ve Doğu Karadeniz Bölgesi incelenmeye çalışılmış olup turizmin; gelire, istihdama ve ödemeler dengesine yaptığı katkı bakımından önemli bir sektör olduğu vurgulanmıştır. Şeker (2011), turizmin bölgesel kalkınmaya etkisinin oldukça önemli olduğu yönündeki fikirlerini ortaya koymaktadır. Küçük (2012), Kızılcahamam'ın var olan turizm potansiyeli araştırmış ve

alternatif turizmin ilçenin kalkınmasında bir güç olarak uygulanabileceğini ileri sürmüştür. Özdemir (2012) göre ise, kırsal kalkınma ile kırsal turizm arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Medeuov (2013), turistik arz potansiyelinin Kazakistan'ın gelişmesinde kullanılabilir bir faktör olduğunu ileri sürmüştür. Karataş ve Babür (2013), çalışmalarında ekonomik gelişmenin turizm işletmelerinin faaliyetlerini, iletişim yöntemlerini ve turistik tüketicilerin bilgi arama ve turistik hizmet ve ürün satın alma yollarını, davranışlarını ve taleplerini büyük oranda farklılaştırdığı belirlemiştir. Demircan (2014), Midyat ilçesinin yerel kalkınma sürecinde inanç turizminin stratejik bir rol oynayabileceği öngörmüştür. Midyat ilçesinde turizm faaliyetlerinin giderek artmasına rağmen gelen (özellikle yabancı) turist sayısının henüz istenilen düzeyde olmadığını vurgulamıştır. Kimi çalışmalarda, yerel halk bölgelerinin (Bitlis) kalkınmasında turizmin önemli bir rolünün olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir (Şengel 2015). Keza, Kanca (2015), turizm getirisinin ekonomik büyüme üzerinde artı yönde etkilediği belirlemiştir. Göktaş (2016), turizm ile birlikte ekonominin hareketleneceği, iş imkanlarının artacağı ve şehrin rekabetçi bir duruma geleceğini ileri sürmüştür. Bunun yanı sıra halkın turistlere bakışının pozitif olması durumunda turistlerin daha çok ziyaret edecekleri şeklinde olmuştur.

Kalaycıoğlu (2017), bölgesel veya destinasyon odaklı politikaların oluşturulması ve bu sürece yerli halkla birlikte yerel yönetimlerin de dahil edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu noktada yerel yöneticilerin turizme bakış açısı çok önemlidir. Ersoy (2017), çalışmasında katılımcıların turizm olayı sonucunda oluşabilecek sosyal ve kültürel etkiler hakkındaki görüşlerinin olumlu düzeyde seyretmesi, genel olarak sektörün sağlamış olduğu ekonomik faydaların algılanmasına göre değişmekte olduğunu tespit etmiştir. Buradaki yöre halkı turizmden kaynaklı olumlu ve olumsuz etkilerin sonuçlarının büyük oranda farkındadırlar. Fakat bölgede turizm gelirlerinin ön planda olmasıyla olumsuz etkiler bir nebze geri planda tutulmaktadır. Şahin (2017), yerel halkın turizmin etkilerine karşı algılarının genel olarak olumlu olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Sadece çevresel etkilerde bulunan turizm bazlı altyapı projelerinin (Yeşil Yol gibi) Artvin'in doğasına zarar verdiğini tespit etmiştir. Böylece, Artvin halkının çevreyi etkileyen projeler ile ilgili hassasiyetini ortaya konulmuştur.

Bir bölgenin sahip olduğu fiziki ve beşerî coğrafyanın turizme etkisi sınırlı da olsa ayrıca literatürde incelenmiştir. Özcan (2005) tarafından Bolu ilinde yapılan çalışmada Ankara ile İstanbul arasında olması, birçok anayolun kesişiminin noktasında bulunması, farklı bitki türlerini bulundurması ve kış ve yaz turizmine sahip olması Bolu ilinin turizm alanında önemli bir destinasyon yapmaktadır (Özcan, 2005). Bu çalışmaya paralel olarak, Soykan (2003) bir bölgenin coğrafik konumu o bölgede turizmin doğmasında ve gelişmesinde önemli bir faktör olarak görmektedir. Merkezi olması ve o şekilde devam etmesi için Alaeddinoğlu, Avşin ve Yılmaz (2016) ise Van Gölü'nün güneydoğu kesimindeki jeomorfolojik oluşumların eko-turizme önemli katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Bir başka çalışmada ise Gunn (1988) hava şartları, sıcaklık ve yeryüzü şekilleri gibi fiziki coğrafya özelliklerinin bölgenin turizmi açısından önemli bir etken olduğunu belirtmiştir. Bir başka çalışmada ise bir bölgenin turizm cazibe merkezi olması için o destinasyonun doğal ortam içerisinde olması gerektiği ifade edilmiştir (Priskin, 2001). Williams'a (1998, s.12) göre bir yerin sosyal yapısı,

şehirleşmesi ve yerleşim yoğunluğu, o yerin kalıcı bir turizm destinasyonu olmasına yardımcı en etkili etkenlerden biridir.

Bunlara ek olarak, Malatya ilinin turizm potansiyelini ortaya koymak, yapılabilecek alternatif turizm türlerini saptama amacıyla Gök ve Tuna (2013), tarafından yapılan çalışmada turizm ile ilgili eğitim kuruluşlarının yöneticileri ve akademik personeli ve turizm işletmelerinin yöneticileri ile toplamda 21 kişi ile yüz yüze anket yapılmıştır. Turizmin Malatya'nın gelişimine katkısına dair soruya katılımcılardan %80,9 turizmin Malatya'nın gelişimine katkısı olduğunu düşünürken; %19,1'i ise katkısının olmadığını düşünmektedir. Katılımcılara göre Malatya'nın gelişmesi için ağırlık verilmesi gereken turist tipi için katılımcılardan 9'u yabancı turist derken; 12'si yerli turist demiştir. Malatya şehir merkezinde turizm yönünden görülen en önemli eksiklik hakkında 11 katılımcı alt yapı eksikliğini dile getirmiştir (%52). Malatya ilinin turizm avantajları hakkında katılımcıların 11'i zengin tarihi ve kültürel varlıklar seçeneğini işaretlemiştir. Malatya turizminin Swot analizi sonucunda yeterli tanıtım ve pazarlamanın yapılamaması en zayıf yönlerinden birisi olmuştur.

MATERYAL ve YÖNTEM

Bu çalışmada tarama modeli uygulanmıştır. Tarama modelinde bir olgunun araştırılması için seçilen bir kesitten belli konuda veri toplanır. Bu araştırmanın sağlanması için 2017 yılında yerel halkla yüz yüze anket yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Şanlıurfa yerleşiklerinden kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen 238 kadın, 167 erkek olmak üzere 405 anket değerlendirilmeye alınmıştır. Örneklem seçiminden kaynaklanan sebepten dolayı, kadın sayısı erkek sayısından fazla olmuştur. Kolayda örnekleme yönteminin bozulmaması için yeni örneklem eklenmesine gidilmemiştir. Şanlıurfa nüfusu 2,035,809 kişi olup bu sayı araştırma evrenini oluşturmaktadır. Yolal ve birçok bilim adamı, örnekleme konusunda hata riskini azaltmak için 30'dan büyük, 500'den küçük örnek büyüklükleri birçok araştırma için yeterlidir görüşündedir (Yolal, 2016). Yine evren büyüklüğü 1,000,000 ve 10,000,000 olan ve %95 güvenirlilik düzeyi %5 hata payı öngörülerek yapılan çalışmalarda 384 sayısı yeterli olmaktadır (Kozak, 2015).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada Kültür ve Turizm Bakanlığı, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Karacadağ Kalkınma Ajansı, TÜİK, YÖK Dokümantasyon Merkezi, gibi kurum ve kuruluşlardan, konu ile ilgili kaynaklara ulaşılarak araştırmaya yön verebilecek veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Yerel halka yapılan anket dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel özellikler elde edilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde yerel halkın turizme bakışı tespit edilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde Şanlıurfa turizminin zayıf yönleri, fırsatları Şanlıurfa turizmini tehdit eden unsurlar ile Şanlıurfa turizminin avantajları tespit edilmeye çalışılmıştır. Dördüncü bölümde Şanlıurfa halkının turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel düşünceleri 5'li likert ölçeği kullanılarak ölçülmeye çalışılmıştır. Likert ölçeği 1- kesinlikle katılmıyorum, 2- katılmıyorum, 3- kararsızım, 4- katılıyorum ve 5- kesinlikle katılıyorum biçiminde ifade edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS ile analiz edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde frekans

Çizelge 1. Şanlıurfa’da ankete katılan yerel halkın demografik özellikleri

Cinsiyet	Sıklık	%	Medeni Durum	Sıklık	%
Erkek	238	58,8	Bekâr	230	56,8
Kadın	167	41,2	Evli	175	43,2
Yaş			Eğitim Durumu		
20 ve altı	76	18,8	Okula Gitmemiş	22	5,4
21-30	247	61,0	İlkokul	40	9,9
31-40	56	13,8	Orta/Lise	160	39,5
41-50	22	5,4	Ön Lisans	44	10,9
51 ve üstü	4	1,0	Lisans	126	31,1
			Lisans Üstü	13	3,2
Meslek	Sıklık	%			
Öğrenci	92	22,7	Ev Hanımı	36	8,9
Çiftçi	21	5,2	Memur	51	12,6
Emekli	5	1,2	Serbest	46	11,4
Öğretmen	48	11,9	Avukat	2	0,5
Esnaf	40	9,9	İşsiz	38	9,4
Diğer	19	4,7	Tüccar	4	1,0

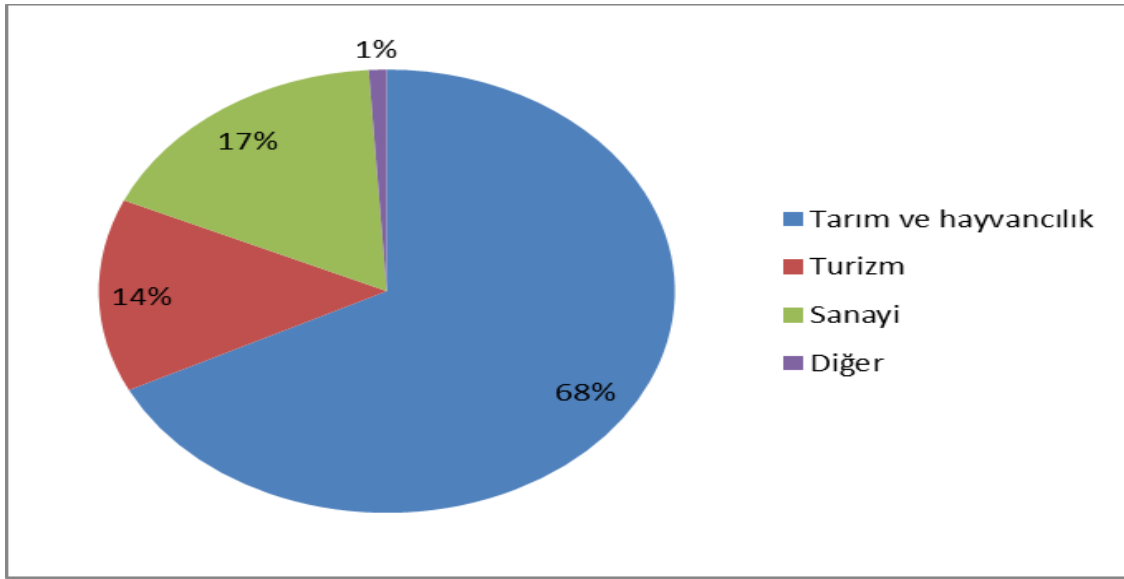
Katılımcıların %59,8’i turizm yüksekokulundan habersizdir. Katılımcıların %50,9’u yabancı turist akımına ağırlık verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların %75,3’ü yerel yönetimlerin turizm konusundaki çalışmalarının yetersiz olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %79’u teleferiğin yapılmasını olumlu bulurken %10,4’ü olumsuz, %10,6’sı ise fikrim yok şeklinde beyanda bulunmuştur. Şanlıurfa ilinin kalkınması için gelir kaynakları %67,7’si tarım ve hayvancılık, %17,3’ü sanayi ve %14,1’i ise turizm şeklinde sıralanmıştır. Son beş yılda yabancı turist sayısında bir artış eğilimi vardır diyenlerin oranı %40 iken, yoktur diyenlerin oranı ise %60’tır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Yerel halkın turizme yönelik genel soruların frekans analizi

SORULAR	Sıklık	%
Turizm ve otel işletmeciliği yüksekokulunun bilinirliği		
Evet	163	40,2
Hayır	242	59,8
Hangi turist tipine ağırlık vermelidir?		
Yerli	199	49,1
Yabancı	206	50,9
Turizmin Şanlıurfa’nın gelişmesine katkısı var mıdır?		
Evet	279	68,9
Hayır	126	31,1
Şanlıurfa’daki tesisler turistleri ağırlama açısından yeterli midir?		
Evet	99	24,4
Hayır	306	75,6
Yerel yönetimlerin turizm konusundaki çalışmaları yeterli midir?		
Yeterli	100	24,7
Yetersiz	305	75,3
Kale-Balıklığöl teleferiğin yapılmasını nasıl buluyorsunuz?		
Olumlu	320	79,0
Olumsuz	42	10,4

Fikrim yok	43	10,6
Son beş yılda yabancı turist sayısında bir artış eğilimi var mı?		
Evet	162	40,0
Hayır	243	60,0
Şanlıurfa ilinin kalkınması için en önemli gelir kaynağı		
Tarım ve hayvancılık	274	67,7
Turizm	57	14,1
Sanayi	70	17,3
Diğer	4	1,0

Katılımcıların %39,3'ü bölge turizminin en önemli sorununun tanıtım yetersizliği olduğunu belirtmiştir. Güvenlik %21,2 ile ikinci sırada gelmektedir.



Şekil 2. Katılımcılara göre Şanlıurfa ilinin kalkınması için en önemli gelir kaynağı dağılımı

Çizelge 3. Bölge turizminin en önemli sorunu

Bölge turizminin en önemli sorunu nedir?	Sıklık	%
Tanıtım yetersizliği	159	39,3
Güvenlik	86	21,2
Arz eksikliği	25	6,2
Tesis yetersizliği	29	7,2
Talep yetersizliği	20	4,9
Altyapı olanakları	27	6,7
Eğitim yetersizliği	32	7,9
Turistik ürün eksikliği	26	6,4
Farklı nedenler	1	0,2

Katılımcıların %44,7'si Şanlıurfa'da daha iyi geliştirme şansı olan turizm türleri içerisinde inanç turizmine ilk sırada yer vermiştir.

Çizelge 4. Şanlıurfa’da geliştirme şansı olan yeni turizm türleri

Yeni turizm türlerinin daha iyi geliştirilme şansı vardır?	Sıklık	%
İnanç turizmi	181	44,7
Yayla turizmi	43	10,6
Gençlik ve spor turizmi	86	21,2
Su sporları	21	5,2
Eko turizm	11	2,7
Mesire yerleri	51	12,6
Yamaç paraşütü	8	2,0
Diğer	4	1,0

Katılımcılar turizmin ülke ekonomisine en önemli katkısının %40,7’si döviz girişi olduğunu belirtmişlerdir. Tanıtım ve istihdam artışı ikinci ve üçüncü sıraları paylaşmaktadırlar.

Çizelge 5. Turizmin ülke ekonomisine katkısı

Turizmin ülke ekonomisine en önemli katkısı hangisidir?	Sıklık	%
İstihdam	82	20,2
Döviz girişi	165	40,7
Tanıtım	100	24,7
Dolaylı istihdam	22	5,4
Dolaylı üretim artışı (diğer sektörler)	36	8,9

Turizm Şanlıurfa’nın kalkınmasında ne ölçüde faydalı olduğu sorusuna katılımcıların %53,1 ile yatırım yapılırsa faydalı olabilir şeklinde görüş bildirmiştir.

Çizelge 6. Turizmin Şanlıurfa’nın kalkınmasındaki faydalılığı

Turizm Şanlıurfa’nın kalkınmasında ne ölçüde faydalıdır?	Sıklık	%
Faydalı	93	23,0
Faydalı değil	30	7,4
Yatırım yapılırsa faydalı olabilir	215	53,1
Fikrim yok	67	16,5

Şanlıurfa yerel halkının %29,4’ü Şanlıurfa’nın turizmdeki zayıf yönünün turizm işletmeciliğinin yetersiz olması şeklinde görüş beyan ettiği görülmektedir. Tanıtım ve pazarlama eksikliği %23,7 ile göze çarpmaktadır.

Çizelge 7. Şanlıurfa turizminin zayıf yönleri

İfadeler	Sıklık	%
Turizm işletmeciliğinin yetersiz olması	119	29,4
Yetişmiş insan kaynağının yetersiz olması	58	14,3
Tesislerdeki düşük doluluk oranları	15	3,7
Turistik ürün arzının yetersiz oluşu	19	4,7
Tanıtım ve pazarlamanın yetersizliği	96	23,7
Tarihi eserlerin yeterince muhafaza edilememesi	47	11,6
Yol standartlarının ve tur organizasyonlarının yetersizliği	16	4,0
Destek ve teşviklerin yokluğu	11	2,7
Konaklama ve yeme içme tesislerinin yetersizliği	24	5,9

Katılımcılar Şanlıurfa ilinin en önemli turizm avantajı %72,1 ile zengin tarihi dokusu ve yüksek kültür varlıkları potansiyeli olması şeklinde düşünmektedirler.

Çizelge 8. Şanlıurfa ilinin en önemli turizm avantajının frekans analizi

İfadeler	Sıklık	%
Coğrafi konumu	53	13,1
Zengin tarihi dokusu ve yüksek kültür varlıkları potansiyeli	292	72,1
Üniversitenin varlığı	27	6,7
Kaplıcaları barındırması	20	4,9
Orta Doğu'ya komşu olması	13	3,2

Şanlıurfa ilinin en önemli turizm fırsatı %56 ile zengin tarihi ve kültürel varlıklar olarak ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Göbeklitepe'nin varlığı ise %25,7 ile öne çıkmaktadır.

Çizelge 9. Şanlıurfa ilinin en önemli turizm fırsatının frekans analizi

İfadeler	Sıklık	%
Alternatif turizm türleri için potansiyel yüksekliği	27	6,7
Zengin tarihi ve kültürel varlıklar	227	56,0
Üniversitenin ve turizm yüksekokulunun bulunması	34	8,4
Göbekli Tepe'nin varlığı	104	25,7
Aziz Petrus ve Aziz Paulus kilisenin restore edilmesi	3	0,7
Soğmatar Antik Kenti ve Şuayb Şehri Harabelerinin turizme kazandırılması	6	1,5
Diğer	4	1,0

Şanlıurfa turizmini tehdit eden en önemli unsur olarak %31,6 ile plansız yapılaşma olduğu şeklinde görüş beyan edildiği görülmektedir. Tehdit eden diğer önemli unsur ise %30,9 ile tarihi yapıların yeterince korunamaması seçeneğidir. Alt yapı eksikliği, tesis yetersizliği ise %16,5 ile turizmi tehdit eden üçüncü büyük unsur olarak görülmektedir.

Çizelge 10. Şanlıurfa turizmini tehdit eden en önemli unsurun frekans analizi

İfadeler	Sıklık	%
Tarihi yapıların yeterince korunamaması	125	30,9
Plansız yapılanma	128	31,6
Çevre illerdeki turizm imkanlarının yüksek olması	34	8,4
Çevre sorunlarının ortadan kaldırılamaması	47	11,6
Alt yapı eksikliği, tesis yetersizliği	67	16,5
Diğer	4	1,0

Turizm yöre halkına büyük oranda istihdam sağlayarak yerel kalkınmayı olumlu yönde etkiler görüşü medeni duruma farklılık gösterip göstermediğini sınamak için T-testi uygulanmıştır ve H₀ hipotezi kabul edilmiştir (p<0,05). Böylece turizmin yöre halkına istihdam sağlayarak yerel kalkınmayı olumlu yönde etkiler görüşü cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 11. Turizm yöre halkına büyük oranda istihdam sağlayarak yerel kalkınmayı olumlu yönde etkilemesi medeni duruma ait T-testi

	Ortalama	S.S	T	P
İstihdam	3,48	1,32	2,92	0,04

Yapılan T-testi analizi sonucunda H₂ hipotezi kabul edilmiştir (p<0,05). Yerel halkın turizmin ekonomik boyutuna ilişkin beklentileri ile yerel yönetimlerin turizm konusundaki çalışmaları yeterli olup olmaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Yapılan T-testi analizi sonucunda H₃ hipotezi kabul edilmiştir (p<0,05). Halkın turizmin sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin düşünceleri ile ildeki yerel yönetimlerin turizm konusundaki çalışmaları yeterli olup olmaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Çizelge 12. Şanlıurfa halkının turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin beklentileri ile ildeki yerel yönetimlerin turizm konusundaki çalışmaları yeterli olup olmamasına ait T-testi

	Ortalama	S.S	T	P
Ekonomik	3,37	0,59	-2,12	0,03
Sosyo-kültürel	3,12	0,62	-2,56	0,01

Turizmin gelişmesi, yöreye yönelik döviz girişini artırarak yerel kalkınmayı olumlu yönde etkiler görüşü ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı hipotezi tek yönlü ANOVA testi kullanılarak sınanmıştır; H₄ hipotezi kabul edilmiştir (p<0,05). Dolayısıyla bireylerin eğitim durumu ile yöreye yönelik döviz girişini artırarak yerel kalkınmayı olumlu yönde etkiler görüşü arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Tukey sonucuna göre, lise mezunları ile lisans mezunları anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir.

Turizmin gelişmesi, bölgede yeni istihdam olanaklarının oluşturulmasıyla yerel kalkınmayı olumlu yönde etkiler görüşü ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı tek yönlü ANOVA testi kullanılarak sınanmıştır. Yapılan analiz sonucunda H₅ hipotezi kabul edilmiştir (p<0,05). Dolayısıyla turizmin gelişmesi, bölgede yeni istihdam olanaklarının oluşturulmasıyla yerel kalkınmayı olumlu yönde etkiler görüşü ile bireyin eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Gruplar arasındaki farklılığı bulmak için Tukey'e baktığımızda lise mezunları ile lisans mezunları anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir.

Yapılan tek yönlü ANOVA testi analizi sonucunda H₇ hipotezi kabul edilmiştir (p<0,05). Dolayısıyla Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu'nun varlığından haberdar olma ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi arttıkça, farkındalık düzeyi de artmaktadır.

Çizelge 13. Eğitim durumlarına göre bazı değişkenlere ait ANOVA testi sonuçları

	Eğitim Durumu	N	Ortalama	S. S	F	P
Döviz girişini artırarak yerel kalkınmayı olumlu yönde etkiler	Okula Gitmemiş	22	2,86	0,32	3,56	0,04
	İlkokul	40	3,30	0,23		
	Orta/Lise	160	3,14	0,11		
	Ön Lisans	44	3,40	0,19		
	Lisans	126	3,71	0,12		
	Lisans Üstü	13	4,08	0,33		
Yeni istihdam olanaklarının oluşturulması	Okula Gitmemiş	22	3,64	0,22	3,22	0,04
	İlkokul	40	3,83	0,17		
	Orta/Lise	160	3,49	0,09		
	Ön Lisans	44	3,47	0,18		
	Lisans	126	3,98	0,10		
	Lisans Üstü	13	4,08	0,22		
Turizm yüksekokulun bilinirliği	Okula Gitmemiş	22	1,82	0,08	13,57	0,00
	İlkokul	40	1,73	0,07		
	Orta/Lise	160	1,63	0,03		
	Ön Lisans	44	1,51	0,07		
	Lisans	126	1,53	0,04		
	Lisans üstü	13	1,33	0,14		

H₆ hipotezi analiz etmek için tek yönlü ANOVA testi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda H₆ hipotezi kabul edilmiştir (p<0,05). Dolayısıyla turizmin gelişmesi, yöreye yönelik döviz girişini artırarak yerel kalkınmayı olumlu yönde etkiler görüşü ile katılımcıların meslekleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Gruplar arasındaki farklılığı bulmak için Tukey'e baktığımızda tüccarlar ile "diğer" meslekler anlamlı bir şekilde ortalamaları farklılık göstermektedir.

Çizelge 14. Turizmin gelişmesi, yöreye yönelik döviz girişini artırarak yerel kalkınmayı olumlu yönde etkilemesi ile mesleklere ait ANOVA

	Meslek	N	Ortalama	S. S	F	P
Döviz girişi yerel kalkınmayı olumlu yönde etkiler	Öğrenci	92	3,51	0,14	2,41	0,04
	Çiftçi	21	3,43	0,36		
	Emekli	5	2,40	0,40		
	Öğretmen	48	3,73	0,21		
	Esnaf	40	3,13	0,21		
	Ev Hanımı	36	3,14	0,25		
	Memur	51	3,33	0,17		
	Serbest	46	3,15	0,19		
	Avukat	2	1,50	0,50		
	İşsiz	38	3,37	0,20		
	Tüccar	4	1,50	0,28		
	Sanayici	3	3,33	1,20		
Diğer	19	4,26	0,24			

Yapılan T-testi analizi sonucunda H₈ hipotezi reddedilmiştir (p>0,05). Turizm zabıtalardan haberdar olma ile halkın turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Çizelge 15. Turizm zabıtalardan haberdar olma ile Şanlıurfa halkının turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin düşüncelerin T-testi sonucu

	Ortalama	S.S	T	P
Ekonomik boyut	3,37	0,59	-2,12	0,09
Sosyo-kültürel	3,12	0,62	-2,56	0,08

Yapılan T-testi analizi sonucunda H_9 hipotezi reddedilmiştir ($p>0,05$). Dolayısıyla halkın turizmin ekonomik boyutuna ilişkin beklentilerin ortalamaları ile medeni durum arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Yapılan T-testi sonucunda H_{11} hipotezi reddedilmiştir ($p>0,05$). Dolayısıyla halkın, turizmin sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin düşüncelerin ortalamaları ile bireyin medeni durum arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Çizelge 16. Turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin beklentilerin ortalaması ile medeni durumuna ait ANOVA sonucu

	Ortalama	S.S	T	P
Ekonomik boyut	3,37	0,59	-1,94	0,86
Sosyo-kültürel	3,12	0,62	5,66	0,15

Yapılan T-testi sonucunda H_{10} hipotezi reddedilmiştir ($p>0,05$). Dolayısıyla halkın turizmin sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin düşüncelerin ortalamaları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Çizelge 17. Turizmin sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin düşüncelerin ortalamaları ile cinsiyetine ait T-testi sonucu

	Ortalama	S.S	T	P
Sosyo-kültürel	3,12	0,62	-7,04	0,70

Tartışma

Bu çalışmada temel amaç, sanayi sektörünün zayıf olduğu bölgelerde turizm odaklı yerel kalkınmanın sağlanabileceği kuramından hareketle, yerel halkın turizm ile ilgili görüşlerinin ortaya konmasıdır. Bu çerçevede önemli sayılacak bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulguların bir kısmı önceki çalışmalarla örtüşmektedir. Buna karşın, bazı bulgular önceki çalışmalardan farklılaşmaktadır. Örneğin, Şanlıurfa ilinin kalkınması için en önemli gelir kaynağı sırasıyla tarım ve hayvancılık, sanayi ve turizmdir. Bu sonuca göre, turizmin Şanlıurfa'nın kalkınmasında ilk sırada yer almadığı ancak üçüncü sırada yer bulabildiği bir gelir kaynağıdır. Çalışmanın bu sonucu Kızıldemir (2017)'de Adana'da yaptığı turizmin ekonomik etkilerinin bölgesel kalkınma açısından değerlendirilmesi çalışmasının bulgusu ile örtüşmektedir.

Şanlıurfa'daki tesislerin turistleri ağırlama açısından yeterli olup olmadığı sorusuna yerel halkın %75'lik gibi büyük bir kısmı 'yetersiz' olduğunu belirtmiştir. Araştırmanın bu bulgusu Şengel (2015)'in Bitlis'te yerel paydaşlar üzerine yaptığı araştırma sonucu ile farklılık göstermektedir. Çünkü Şengel'in çalışmasında 'yeterli' ve 'yetersiz' oranları birbirine çok yakındır. Şengel bu oranlarının birbirine yakın olmasının sebebini halkın tesislere dair standartları bilmemelerine bağlamıştır. Şanlıurfa halkının turizmin sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin düşüncelerin ortalamaları ile bireyin medeni durumu

arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yine Şanlıurfa halkının turizmin ekonomik boyutuna ilişkin beklentilerin ortalaması ile bireyin medeni durumu arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Buna rağmen, Şahin (2017), Artvin yerel halkının turizme yönelik algı ve tutumları üzerine yaptığı araştırmada medeni durum ile turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu yönüyle iki çalışmada bulunan sonuçlar benzerlik göstermektedir. Şanlıurfa halkının turizmin sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin düşüncelerin ortalamaları ile bireyin yaşı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Şanlıurfa halkının turizmin ekonomik boyutlarına ilişkin beklentilerin ortalamaları ile bireyin yaşı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Şahin (2017)' de Artvin yerel halkının turizme yönelik algı ve tutumları üzerine yaptığı araştırmada yaş ile turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Bu yönüyle iki çalışmada bulunan sonuçlar birbirinden farklılık göstermektedir. Şanlıurfa yerel halkına sorulan, "turizmin gelişmesi halkın doğal, kültürel ve tarihi kaynakların korunmasını sağlar." ifadesine katılımcıların %65,9'u olumlu cevap vermiştir. Kalaycıoğlu (2017)' de Balıkesir'de yerel yöneticilerin turizme bakış açısı üzerine yaptığı çalışmada turizm doğal, kültürel ve sosyal çevreyi korunmanın etkin bir aracı sorusuna katılımcıların %93,3'ü olumlu yanıt vermiştir. Bu sonuca bakılarak Şanlıurfa yerel halkı ile Balıkesir ili yerel yöneticilerin verdiği yanıtlar benzerlik göstermektedir. Ancak Balıkesir ili yöneticilerinin olumlu yanıt yüzdeliği daha yüksek çıkmasının sebebi Şanlıurfa yerel halkı ile Balıkesir yerel yöneticilerin konuya hâkimiyeti veya eğitimlerinden kaynaklanıyor olabilir.

Demiral (2012)'de bölgesel kalkınmada turizmin rolü Bozcaada örneğinde katılımcıların %59,5'i erkek, %40,5'i ise kadındır. Katılımı sağlayanların cinsiyet durumlarına bakılınca benzerlik gösterildiği görülmektedir. Şanlıurfa yerel halkı ile yapılan ankete kadınların da katılım sağlanması için gayret gösterilmiş ve bu şekilde kadın erkek katılım oranları birbirine yakın tutulmaya çalışılmıştır.

Şanlıurfa ilinin turizmde en önemli zayıf yönü olarak %29,4 ile turizm işletmeciliğinin yetersiz olması ilk sırada iken, Durgun (2006)'da Isparta'da bölgesel kalkınmada turizmin rolünü belirlemek için otel işletmelerine yapılan anket sonucunda %16,6 ile yeterli tanıtım ve pazarlamanın yapılamaması ilk sırada yer almıştır. Şanlıurfa'da yerel halk ile yapılan anket sonucunda tanıtım ve pazarlamanın yetersiz olması %23,7 ile ikinci sırada yer almaktadır.

Durgun (2006)'da yaptığı çalışmada Isparta turizminin fırsatları arasında alternatif turizm türleri için potansiyelin yüksekliği ilk sırada yer almıştır. Şanlıurfa'da ise zengin tarihi ve kültürel varlıklar ilk sırada yer almaktadır.

Durgun (2006)' Isparta'da bölgesel kalkınmada turizmin rolünü belirlemek için halk ile yapılan anket sonucunda turizmin ülke ve bölge ekonomisine katkısı %44 ile döviz ilk sırada yer almıştır. Şanlıurfa'da yerel halk ile yapılan anket sonucunda turizmin ülke ekonomisine katkısı %40,7 ile döviz girişi ilk sırada yer alır. Bu sonuca göre iki ilde elde edilen bulguların benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Turizmin Şanlıurfa'nın kalkınmasındaki faydasına baktığımızda katılımcıların %53,1'i yatırım yapılırsa faydalı olabilir görüşünü belirtmiştir. Durgun (2006) yaptığı çalışmada Isparta'da ankete katılanların %54,7'si yatırım yapılırsa faydalı olabilir

görüşünü belirtmiştir. Bu sonuca bakıldığında her iki ilin de turizm potansiyelinin var olduğu ancak gerekli yatırım yapılmadığı, eğer yatırım yapılırsa faydalı olabileceğini belirtmiştir. Turizmin Şanlıurfa'nın gelişmesine katkısı olup olmadığı sorulmuş ve katılımcıların %68,9'u "evet" yanıtını vermiştir.

Gök ve Tuna (2013) turizm pazarlaması açısından Malatya ilinin potansiyelinin belirlenmesi üzerine yaptığı çalışmada turizmin Malatya'nın gelişimine katkısı sorulmuş ve katılımcıların %81'i "evet" yanıtını vermiştir. Malatya ilinin gelişmesine katkısı Şanlıurfa ilinden yüksek çıksa da sonuç itibari ile katılımcıların çoğunluğu evet yanıtını vererek turizmin kendi illerin kalkınmasında önemli bir yer edineceğini belirtmiştir.

Şanlıurfa'nın gelişmesinde hangi turist tipine ağırlık verilmesi gerektiğini nedeniyle beraber sorulmuş ve katılımcıların %50,9'u yabancı turistlere ağırlık verilmesi gerektiğini söylemiştir. Nedeni ise yabancı turistlerin döviz bıraktığı, yerli turistlere oranla daha çok alışveriş yaptığı ve ilin yurtdışında tanıtılmasında daha çok katkıda bulunacağını düşünmesidir. Yerli turist yanıtını verenlerin gerekçesi ise ilin öncelikli olarak kendi ülkesindeki halk tarafından bilinmesi gerektiğini belirtmiştir. Malatya ili için ağırlık verilmesi gereken turist tipi ise %57,1 ile yerli turist olmuştur. Malatya'da yerli turist diyenlerin gerekçesi; yabancı turistlere oranla daha çok harcama yaptıkları ve yerli turistlere hitap edecek unsurlarının daha çok olduğunu belirtmişlerdir. Malatya'da yabancı turist diyenlerin gerekçesi ise daha çok harcama yaptıkları ve dünya çapında tanınmasının sağlanmasıdır.

Yerel halk turizm yüksekokulundan haberdar değildir. Buradan anlaşılıyor ki yerel halkın şehrin durumunun yeterince takip etmemektedir ya da yüksekokul, ilgililer tarafından yeterince tanıtılmamıştır. Teleferiğin Urfa Kalesinden Balıklıgöl üzerinden geçecek şekilde karşıya bağlanması hem yerli hem de yabancı turistlerin Balıklıgöl'ü yukarıdan seyretme fırsatı elde edecektir. Bunun yanı sıra yaşlı ve engelli kişilerin de kaleye çıkma şansı elde etmiş olacaktır.

Sonuç ve Tartışma

İnsanların yaşam düzeylerinin artması değişik yerleri deneyimleme isteklerine hız kazandırmıştır. Dolayısıyla dünya çapında turizm hareketliliği artmıştır. Bacasız sanayi olarak bilinen turizm, ülkelerin gelişimi için vazgeçilmez bir yatırım alanı olmuştur. Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin sanayi bakımından geri kalmışlığı genel kabul görülen bir gerçektir. Gelişmekte olan ülkelerin sahip oldukları turistik varlıkların değerlendirilmesi, bu ülkelerin kalkınması için vazgeçilmez bir seçenek durumuna gelmiştir. Sanayi yatırımlarının kıt olduğu gelişmekte olan ülkelerin, turizm sayesinde bir kalkınma hamlesi gerçekleştirebilecekleri öngörülmektedir. Ayrıca kimi ülkeler için önemli bir sorun olan bölgesel eşitsizliklerin, turizm endüstrisi ile dengelenebileceği ifade edilmektedir.

Ankete katılan yerel halkın büyük çoğunluğu (%68,9) turizmin Şanlıurfa'nın gelişmesinde katkısı olacağı şeklinde görüş bildirmiştir. Buda halkın turizmin etkisiyle kalkınmasındaki gücüne inandığını göstermektedir. Yerel halkın büyük bir kısmı (%75,3) ildeki yerel yönetimlerin turizm konusundaki çalışmalarının yetersiz olduğu

görüşünü savunmuştur. Katılımcıların %79'u Şanlıurfa Kalesinden Balıklıgöl üzerinden karşıya bağlanacak şekilde teleferiğin yapılmasını olumlu bulmuştur.

Bölge turizminin en önemli sorunu %39,3 ile tanıtım yetersizliği olarak saptanmıştır. İkinci en önemli sorunu ise %21,2 ile güvenlidir. Şanlıurfa'da geliştirme şansı olan turizm türleri içerisinde inanç turizmi %44,7 ile ilk sırada yer almaktadır. Şanlıurfa'nın peygamberler şehri olması, Balıklıgöl'e sahip olması inanç turizminin geliştirilmesi istenmesi ilk sırada yer almasını sağlamıştır.

Turizmin ülke ekonomisine en önemli katkısı sırasıyla döviz giriş ve istihdamdır. Döviz girişi sıkıntısı yaşayan gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerin turizm sayesinde gerekli olan döviz girişinin elde edilmesinde çok önemli rol oynayabilir. İstihdam da aynı şekilde gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde işsizlik oranını düşürmede başvurulacak yollarındandır. Turizmin Şanlıurfa'nın kalkınmasındaki faydasına bakıldığında katılımcıların %53,1'i yatırım yapıldığı zaman faydalı olabileceğini belirtmiştir.

Şanlıurfa'nın; turizmdeki en önemli zayıf yönü "turizm işletmeciliğinin yetersiz olması (29,3)" turizmdeki en önemli avantajı "zengin tarihi dokusu ve yüksek kültür varlıkları potansiyeli olması (72,1)" en önemli turizm fırsatı "zengin tarihi ve kültürel varlıklar %56 turizmini tehdit eden en önemli unsur ise ilk sırada plansız yapılanma (%31,6), ikinci sırada tarihi yapıların yeterince korunamaması (%30,9) olarak saptanmıştır.

Genel olarak, yerel halk turizmin gelişmesinin yabancı sermayeyi çekeceğini böylece bölgeye yönelik yatırım artışının hızlanacağı, gelirin artacağı, bölgenin alt ve üst yapı olanaklarının gelişeceği, turistlerin alışverişi sonucunda şehir esnafının olumlu etkileyeceği, yöredeki el sanatları ürünlerinin pazarlanmasının kolaylaşacağı böylelikle yerel kalkınmanın olumlu yönde etkileneceği şeklinde düşünmektedir.

Katılımcıların, turizmin gelişmesinin kentte mal ve hizmet fiyatlarının artmasına, gayrimenkul kiralarının ve fiyatlarının yükselmesine, gençlerin tarımla uğraşmak yerine turistik işletmelerde çalışmalarına neden olabilir görüşünde olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak kararsız kalanlar da azımsanmayacak düzeydedir.

Katılımcıların, sosyalleşme düzeyini, başka kültürden insanlara karşı bakış açısını, refah seviyesini yükselterek, kültürel ve tarihi kaynakların korunmasını, parkların ve yeşil alanların artmasını ve çevre bilincinin gelişmesini olumlu yönde etkileyeceği görüşüne katıldıkları sonucu saptanmıştır.

Katılımcıların, hırsızlık, fuhuş, kumar gibi suçların oranında artışa, aile yapısının olumsuz yönde etkilenmesine, aşırı nüfus artışı ve göçlere, kültürel ve tarihi varlıkların ticarileşmesine, kültürel değerlerini kaybetmesine ve genel olarak ahlaki yozlaşmaya sebep olacağı görüşüne katılmadıkları saptanmıştır. Ancak Şanlıurfa yerel halkının turizmin sosyo-kültürel boyutlarına ilişkin olumsuzluk belirten ifadelerde kararsız kalanlarının oranlarının da göz ardı edilmeyecek orandadır.

Turizm bazı durumlarda çift yönlü bir etkiye sahiptir hem etkiler hem de etkilenir. Alt ve üst yapının gelişmesi turizmin gelişmesini sağlarken aynı zamanda turizmin gelişmesi de alt ve üst yapı imkanlarının gelişmesini sağlar. Bundan dolayıdır ki turizm sadece tek yönlü değil birçok yönlü düşünmelidir. Yapılacak turizm çalışmalarında yörede yaşayan halkın kültürel değerleri göz ardı edilmemeli aksi halde çekici olmaktan çıkıp itici duruma gelebilir. Yerel yönetimler ve işin muhatapları iş

birliği içinde olup koordineli bir şekilde çalışması daha çok fayda sağlayacaktır. Turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel konusunda kararsız kalan halkın görüşleri alınmalı ve onlara turizmin faydası anlatılmalıdır.

Çalışmada yerel halk ile anket yapılmıştır ve bu çerçevede önerilerde bulunulmuştur. Ancak başka çalışmalarda turizm işletmeleri ve seyahat acenteleri üzerinde çalışılarak daha bütüncül ve sağlıklı veriler elde etme imkânı bulunulabilir. Teleferiğin yapılması hem Şanlıurfa halkına hem de gelen yerli ve yabancı turistlerin Balıklıgöl'ü tepeden görme imkânı elde edebilir. Kaleye çıkmayan yaşlı veya engellilerin daha rahat bir şekilde kaleye çıkma imkânı bulmuş olabilir. Esnafın turistlere karşı davranışları çok iyi olmalı ve onlara yardımcı olmalıdır. Turist rehberleri kendini iyi yetiştirmeli ve var olan turistik ürün veya yerlerin tanıtımı iyi yapmalıdır. İyi izlenimlerle ayrılan turistler, gittikleri yerlerde çevresine anlatır ve hatta çevresinin de oraya gidip gezmesi için tavsiyelerde bulunur. Böylece ilin tanıtılması ağızdan ağza pazarlama kanalıyla gerçekleştirilmiş olur. Bu tanıtım yöntemi hem etkileyici olur hem de hiçbir masraf yapılmadan ilin tanıtılmasını sağlanmış olur. Yerel yönetimler turizmin gelişmesini sağlamak için gerekli olan alt ve üst yapı olanaklarının geliştirilmesini sağlamalıdır. Bunun yanında gerekli tanıtımların gerek yerel gerek ulusal ve gerekse uluslararası alanlarda yapılmalıdır.

Kaynakça

- Alaeddinoğlu, F. Avşın, N. ve Yılmaz, E. (2016). Van Gölü Güneydoğusunun Jeomorfolojik Özellikleri ve Ekoturizm. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 291-310
- Anıkan, R. (2013). Anketler ve Anket Soruları. Ankara: Nobel yayınları.
- Çeken, H. (2004). Turizmin bölgesel kalkınmaya etkisi üzerine teorik bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F Dergisi*, 10(2), 293-306.
- Çiçek, R. ve Avderen, S. (2013). Sağlık turizmi açısından İç Anadolu Bölgesi'ndeki kaplıca ve termal tesislerin mevcut yapısının ve potansiyelinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(25): 25-35.
- Baykul, A. ve Maden, S. I. (2017). Bölgesel kalkınma ve turizm ilişkisi: TR61 bölgesi üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 66-73.
- Demiral, N. Ö. (2012). Bölgesel kalkınmada turizmin rolü: Bozcaada örneği. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 123s.
- Demircan, Ş. (2014). İnanç turizminin yerel kalkınmadaki önemi: Midyat örneği. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 152s.
- Durgun, A. (2006). Bölgesel kalkınmada turizmin rolü: Isparta örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 174s.
- Erdem, S. H. (2001). Turist harcamalarının yerel kalkınma sürecine ekonomik etkileri (Alanya örneği). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Balıkesir, 141s.
- Ersoy, H. (2017). Turizm gelişiminin yerel halk üzerine sosyo-kültürel etkileri: Manavgat örneği. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 136s.

- Giritlioğlu, İ. ve Bulut, E. (2015). Yerel halkın bakış açısına göre Gaziantep turizmi ve sürdürülebilirlik. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5 (1), 25-31.
- Gök, A. ve Tuna, H. (2013). Turizm pazarlaması açısından Malatya ilinin potansiyelinin belirlenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(14), 01-11.
- Göktaş, L. S. (2016). Şanlıurfa ve Konya illerinin inanç turizmi potansiyelleri ve halkın turizmüne bakışı açısından iki ilin karşılaştırılması. Selçuk Üniversitesi, Sosyal İlimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Turizm İşletmeciliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 205s.
- Gunn, C. A. (1998). *Vacationscape: Designing tourist regions*. New York: Van Nostrand Reinhold, 208s.
- Kalaycıoğlu, O. (2017). Balıkesir ili yerel yöneticilerinin turizme ve Balıkesir turizm potansiyeline bakış açıları. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisan Tezi, Balıkesir, 153s.
- Kanca, O. C. (2015). Turizm gelirleri ve ekonomik büyüme: Türkiye örneği (1980-2013). *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 1-14.
- Karataş, M. ve Babür, S. (2013). Gelişen Dünya'da turizm sektörünün yeri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(25), 15-24.
- Kızıldemir, Ö. (2017). Turizmin ekonomik etkilerinin bölgesel kalkınma açısından değerlendirilmesi: Adana örneği. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya, 182s.
- Küçük, M. (2012). Turizmin yerel kalkınmaya etkisi Ankara Kızılcahamam örneği. Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yerel Yönetimler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 181s.
- Medeuov, N. (2013). Turizme dayalı bölgesel kalkınma modeli: Kazakistan örneği. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 130s.
- Özcan, E. (2005). Bolu İlinde Turizmi Etkileyen Faktörler İle Doğal, Tarihi Ve Kültürel Turizm Değerleri. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 55-75.
- Özdemir, S. (2012). Kırsal kalkınmada kırsal turizmden yararlanma olanakları: Gökçeada örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 19-21.
- Özelçi, E. L. ve Altınkaya, Ö. C. (2009). Beypazarı'nda turizm gelişimi ve yerel ekonomik kalkınma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 46-74.
- Priskin, J. (2003). Characteristics and perceptions of coastal and wildflower nature-based tourists in the Central Coast Region of Western Australia. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(6), 499-528.
- Samurkaş, M. ve Bahar, O. (2013). Turizm, Yoksulluk ve Bölgesel Gelişmişlik Farklılıkları. Ankara: Detay Yayıncılık, 142s.
- Soykan, F. (2003). Coğrafi çevrenin turizm amaçlı değerlendirilmesinde turizm potansiyelini saptamanın önemi. *E.Ü. Coğrafya Bölümü Sempozyumları II. Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu* (16-18 Nisan 2003) s.17-24, İzmir.
- Şahin, G. (2017). Artvin'de Yaşayan Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları Üzerine Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisan Tezi, İstanbul, 149s.
- Şeker, H. (2011). Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü ve Amasya Örneği., Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 186s.

- Şengel, Ü. (2015). Bitlis İlinin Kalkınmasında Turizmin Rolü: Yerel Paydaşlar Üzerine Bir Araştırma. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 132s.
- Toprak, L. (2008). Bölgeler Arası Kalkınma Farklılıklarını Gidermede Turizmin Rolü: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Malatya, 257s.
- Ukav, İ. (2012). Adıyaman'ın Kırsal Turizm Potansiyeli. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 14 (23): 77-81
- Williams, S. (1998). *Tourism geography*. New York: Routledge, 225s.
- Yıldız Çolak, E. ve Çalışkan, U. (2018). Turizme yakın ama turizmden uzak yerel halkın turizme bakışı: Muğla Menteşe ilçesi örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 223-243.
- Yolal, M. (2016). Turizm araştırmalarında örnekleme: Bibliyometrik bir araştırma. Ankara: Detay yayıncılık, 66s.
- Yücel, B. (2008). Turizm Sektörünün İktisadi Kalkınmaya Etkisi ve Doğu Karadeniz Örneği. İstanbul Üniversitesi, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Teorisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 154s.